چەرخا گەڤەزە

پریسکێ محۆیی
ناسح حوسێن سلێمان ژ تیپێن ک. ڤۆرین بۆ
تیپێن ک. ناڤین ڤەگوهەستیە و فەرهەنگۆک ژێرا
چێ کریە.

گوندێ مەدا ژنەکە ب ناڤێ خەزێ هەبوو. خەزێ نەبێژە، غەزەبێ بێژە! ئەو گەلەکی بەد بوو، هم ژی مالگەڕۆک و گەڤەزە بوو. کێ خوە شاش بکرا و نشکێڤا گلیکی تال بگۆتا خەزێ، کشمیش ژی باڤیتا پێشا وێ، ژێ خلاز نەدبوو. گوندییا ناڤێ وێ دانی بوون چەرخا گەڤەزە. ئەو ناڤێ زێدە گەلەکی ل خەزێ دهات. یا خالقێ عالەمێ، تێ بێژی، خەزێ ڕۆژا ژ بەر داوا دایکا خوە کەتیە و ناڤکا وێ بڕینە، هەما ئەو ناڤ ل سەر ئەنییا وێ نڤیسینە و مۆر کرنە: چەرخا گەڤەزە.

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە...!

خەزێ قیزا گوندێ جینار بوو. ڕۆژا کو ئەو چاوا بووک ل مهینا بۆز سیار دکن و تیننە گوندێ مە، ڕێڤا بۆبەلیسک ڕادبە و خێلییا وێیە ئال- گەڤەز دخە و ل کەندالێ نەوالا بنەتارا گوند وەر دکە. سیار پەیا دبن، دگەڕن- ناگەڕن خێلییێ نابینن. وێ شەرما هەتا- هەتایێ بوویا، ئەگەر بووکا بێ خێلی بانینا و پەیا بکرانا. لەما ژی حەفتڕەنگا بەربووکێ داڤێژنە ل سەر سەرێ خەزا مە.

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە..!

دبێژن، گڤا شەرما خەزێ هەما وێ دەمێ تونە بوو، گاڤا ئەو چاوا بووک مهینا بۆز سیار کرن و ڕێڤا بۆبەلیسکێ خێلییا وێیە گەڤەز خست و کەندالێ نەوالێدا خار کر. گلی دکن، گڤا

خەزێ وی چاخیدا بوو دوڕوو و گەڤەزە، گاڤا حەفتڕەنگا بەربووکێ ئاڤیتنە ل سەر سەرێ وێ. خوەدێ زارۆ ژی نەدانە وێ. گونە گرانن، لێ ب گۆتنا گۆتییا، ژ کوتە- کوتا خەزێ مێرێ وێیی بەلەنگاز داناڤی بوویە و جان دایە.

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە...!

نەبخێر خەزێ بهاتا گوندێ مە. ڕۆژا هات - نەهات، ئالۆزی و ناکۆکی کەتە ناڤا جڤاکا مەیە دوورەشەڕ: بووک و زاڤا، ژن و مێر، کال و پیر هەڤ کەتنە شکێ و ڕکێ، تونەبوو. مالەکە ئوسا، کو حەفتێ جارەکێ نەفەرێ وێ مالێ هەڤدا نەکەتانا و نەکرنا شەڕ، تونەبوو. جینارەکی ئوسا، کو مەهێ جارەکێ جینارێ خوەڕا نەکەتا دەو و دۆزێ. و سال دۆنزدەهـ مەهێ خوەدێ حالێ گوندێ مە ئاوا بوو. ڕۆژا خەزێ هات- نەهات، چەرخا گوندێ مە چەپ زڤڕی.

بەلێ، ڕۆژا خەزێ هات- نەهات، چەرخا گوندێ مە چەپ زڤری.

خەزێ مالگەڕۆک بوو. هەلا چاڤێ سبێ ڕۆن نەدبوو، ئەو ب مەنییا تشتەکی ژ وێ مالێ دچوو مالا دنێ، حەیانی عەیامێ نیڤرۆ چەرخەک- دودو ل ناڤا گوند دخست، پێڕا ژی گلی دگەڕاند، گەڤەزتی دکر، بووخدان، شەڕ و شلتاخ داڤیتە قیز و بووکا، ژن و پیرا، مێر و کالا. لەما ژی ناڤێ خەزێ دانیبوونە چەرخا گەڤەزە.

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە!

کێ ڕییا خوەدێ کەتبوو، نشکێڤا خەزێ خەبەر دا! کێ دوێر بوو کشی مریشکا خەزێ بکرا، یانێ ژی وێ ڕا بگۆتا: پۆزکا کۆندەرا تە خارە! دێمەک، ئەوی یانێ ئەوێ نانێ خوە وێ تسی بخوەرا. ئەگەر ژنەکە ناڤسەرە هولمەیی چەرخا گەڤەزە بکرا، سبەترێ ناڤێ ئەرزێ وێ جانکێ نە تەنێ ل گوند، لێ وێ ناڤا عێل و عەشیرێدا بەلا و سۆسرەت ببوویا. لەما ژی کەڤانییێن مالا ترسانا هەدایی ددانە خەزێ. کیڤان مالێ ڕوون بحەلاندا، کاتە و حەولا پارا خەزێ دەردخستن. ل کیڤان ئۆجاخێ قوربان بدانا، ڕسقێ خەزێ تێدا هەبوو. ل کیڤان مالێ کێف و شایی بوویا، بۆخچێ خەزێ باشقە دخەملاندن. هەینەسە، هێکەک ژی ل مالەکێ بتەقییا، دڤێ بەری گشکا خەزێ تام بکرا.

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە...!

خەزێ مەفا گشکا بڕی بوو، گوندی دەستێ وێ دا زارە- زار بوون. لۆ حەیا مێرا ژی نەوێربوو وێڕا بگۆتا: گولێ گرانتر. ترسا ڕوحێ خوە وانا وێڕا گڤا شیرنبوونا دگۆتن: خەزال جان! لێ خەزێ باش دزانبوو، کو پشت وێ گوندی قەرفێ خوە دکن، دبێژن چەرخا گەڤەزە.

ڕۆکێ خەزێ تەڤشۆ هلددە و دچە بال هەمشۆیێ جینارێ خوە، کو ئەو چەرخێ خە و تووژ کە. هەمشۆ مەرڤەکی تەشقەرە بوو، دبێژە: خەزال جان، چەرخا مە گەڤەزە بوویە، ناخەبتە. خەزێ دبێ: تشت ناکە، برایێ هەمشۆ، سبێ ئەزێ سمبێلێ تە بدمە بەر تەڤشۆ! .

چەندەک دەرباز دبە. دەنگ ل گوند بەلا دبێ، کو هەمشۆیێ تەشقەرە هەر ڕۆ ئێڤارێ کەرێ سیار دبە و سبێ زوو ژی ژێ پەیا دبە. بێ خەزێ، خەزێ، خەزەبێ! بێ گۆتنا پێشییان کورا کەتە بیرا تە: کەرێ سیاربوون عەیبەکە، لێ پەیابوون دو عەیبە!

ئەرێ، خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە...!

ڕۆژەکێ چێلەکا خەزێ ئوندا دبە. ئەو تەنێ

دچە کەوشەن و چێلەکێ دگەرە. تاری دکەڤە عەردێ، نە سەربەراتێ خەزێ تێ کڤشێ، نە ژی یێ چێلەکێ. مێرێ گوند ل هەڤ دجڤن ئوو شێورا خوە دکن، کو چ بکن، چ نەکن، ژ چەرخا گەڤەزە خلاس بن. هەمشۆ درانێ خوە دچرکینە، دلێ خوەدا تڤدیرەکێ تەلۆکە داتینە و دبێژە: جامێرێن هێژا، سبە تێ، خێر ژی پێرا.!

سبەترێ هێوەرزە دکەڤە گوند. چ بوویە، چ بوویە؟ دبێژن، کو جنا چەرخا گەڤەزە خستیە. ژنێن گوند دۆرێ چێت گرتنە، پرسا ددنە وێ، لێ دەنگ ژێ دەرنایێ. ئەو ژ زار و زمان کەتییە، خەبەر نادە، لێ زوور مایە ژنا مێزە دکە.

هەما وێ رۆژێ خەزا مەیە ب ناڤێ چەرخا گەڤەزە نەدا، نەستەند. بێ زار و زمان تەخدیر دا و چوو وێ دنیا هەق.

گوند دیسا ئارام بوو، کەتە قامێ خوە، شەر و دەو منا بوون، گوندی خەباتا خوەڤا گیرۆ بوون، لێ کەسەکی نزانبوو، کو سەبەب چ بوو، وەکی چەرخا گەڤەزە نشکێڤا خاترێ خوە ڤێ دنیا رۆنک خوەست و بێ زار و زمان چوو بەر دادا خوەدێ. گەلۆ ئەوێ چاوا جابا خوە وێ دنێ ل بەر میرێ خوە بدە؟

هەر تەنێ هەمشۆیێ تەشقەرە ئەو سور دزانبوو. تو نەبێژی، ئەو ئێڤارا خەزێ چێلەکا خوە دگەرە، هەمشۆ دیتیە، کو چێلەک بەرب نەوالا بنەتارا گوند ڤا چوویە. هەمشۆیێ تە هەمشۆ بە، تێ مالێ، دزیڤا شەرەکە گەڤەز ژ قوتییا ژنا خوە دەردخە، سەر چاڤێن خوە، سمێل و روودانا خوە، پۆرێ خوە پێدا ـ پێدا ئار دکە، تانا کراس و دەرپێ دچە وێ نەوالێ، شەرێ داڤێژە ئوستوویێ چێلەکا خەزێ و خوە دتەلینە.

هیڤەرۆنە. هەمشۆ دبینە، کو خەزێ وێدا تێ و گازی چێلەکێ دکە: بەشێ، بەشێ، بەشێ! هەمشۆ چێلەکێ داژۆ و پێشییا خەزێ ڤا دەرتێ وێ شەڤێ، بن شەوقا تیرێژێن هیڤێ، کالێ ب لباس و روودانا سپی، چێلەکا ئوندابوویی، شەرا ئال- گەڤەزە ئوستوو ئالیاییدە، وەرە، خەزێ زراڤقەتی نەبە! دە، وەرە، چەرخێ ژ زار و زمان نەکەڤە...!

فەرهەنگۆک:

کردن: کرن.

- بکرا: بکردبا؛ بکردبووا.

گەڤەزە١: لەوچە؛ چەلوز؛ چلەقە؛ دەڤلۆک [دەڤێ کو هینی ئاخافتنا چەپەل بوویە]: لەوچە/ هەولێر؛ چەنەباز.

گەڤەزە٢: خراپ؛ خەراپ.

مالگەرۆک: مالانگەڕ. [ئەو ژنەی کە لەسەر هەموو مالان دەگەڕێت؛ ئەو ژنەی سەر لە هەموو مالان دەدات]. ماڵەوماڵکردن؛ ئەو ماڵ و ئەو ماڵکردن.

گوندی؛ شێنییێ گوند: لادێیی؛ گوندانی. خەڵکی ئاوایی؛ خەڵکی لادێ.

ناڤدانین: ناولێنان.

- ناڤێ وێ دانی بوون: ناویان لێ نابوو.

چەرخا گەڤەزە: چەرخی چەپگەڕ.

تێ بێژی: دەڵێی؛ هەروەکوو بڵێی.

داو؛ دەهمەن: دامەن؛ دامێن.

ئەنی: هەنی؛ نێوچەوان؛ ناوچەوان.

دانین: دانان.

- دانیبوونە: دانابوو؛ لێ نابوو. [ناویان لێ نابوو].

بنەتار: ١. قەدپاڵ؛ لاپاڵ. ٢. بنار. ٣. بن

گوند؛ بن گوندی.

بوون: بوون.

- بوویا: بووایە، بایە/ هەولێر.

وەربوون: بەربوونەوە؛ شۆڕبوونەوە.

- وەر دکە: بەر دەبێتەوە؛ شۆڕ دەبێتەوە.

نشکێڤا: لەناکاو؛ لەهیکڕا.

گلی [قسە؛ قسەدان؛ قەزیکرن؛ گۆتن؛ شتەغلین؛ شتەغالی؛ شتغالی؛ شتەغلین؛ پەیڤین؛ شۆر؛ ئاخافتن؛ ئاخڤین؛ سەحبەت؛ گەپکرن؛ خەبەردان؛ دەکرن؛ دەنگکرن؛ گالەگالکرن]: قسە؛ گوتن؛ گۆتن؛ وتن.

- گلیکی تال: قسەیەکی تاڵ؛ قسەکی ناخۆش/ هەولێر؛ قسەیەکی ناخۆش؛ قسەیێکی ناخۆش.

- خوەدێ، تشتەکی دەرەو تێ تونە: بەخوا هیچ درۆی تێدا نییە؛ بەخوا هیچی درۆ نییە.

جینار؛ هەڤسا؛ هەڤسە؛ جیران: جیران [عەرەبی: الجیران]؛ دراوسێ؛ هاوسێ.

- خەزێ قیزا گوندێ جینار بوو: خەزێ کچی گوندێکی دراوسێ بوو.

ڕێڤا: بەڕێگاوە؛ لە ڕێگادا؛ بەڕێوە.

گەڤەزتی١: چەنەبازی؛ لەوچەتی.

گەڤەزتی٢: خراپی؛ خراپەکاری؛ بەدکاری.

مهین؛ مەهین: ماین.

- مهینا بۆز: ماینەبۆز؛ مایینەبۆز؛ ماینی بۆز. [پشتی والیم بۆ دەشکێنێ، لە خوێنێدا دەیگەوزێنێ، بە ماینەبۆزێی دادێنێ. «عەلی بەردەشانی»]. [پێی دەڵێم: «شای ئاڵچاغ ماینی بۆز زینی شکاند/ پێم دەڵێ: «چاکی ئەکەم گەر تەڵێ هەنجیر بکڕێ. «سالم»]. [ماینەبۆزە، دەبێ شووڵی قەفەسی هەڵکێشم/ کەبکی جەنگی بە بۆیی هەجوی ئەو هەڵدەفڕێ. «سالم»].

حەفتڕەنگ: شاڵێکی ڕەنگاوڕەنگە، بەربووک لە سەری خۆی دەخست.

- حەفتڕەنگا بەربووکێ داڤێژنە ل سەر سەرێ خەزا مە: شاڵی ڕەنگاڕەنگی بەربووک دەیخەنە سەر [خەزێ]ـکەی ئێمە.

خێلی: تارا.

گەڤەز: ١. ئاڵ. ٢. سۆرباو؛ سووورباو.

- ئال — گەڤەز: ئاڵوواڵا [ئاڵ و واڵا] [ئاڵ+ و+ واڵا]؛ ئالاوواڵا [ئالا و واڵا] [ئالا+ و+ واڵا].

- خێلییا وێیە ئال — گەڤەز؛ خێلییا وێ یا ئال- گەڤەز: تارا ئاڵوواڵاکەی؛ تارایە ئاڵوواڵایەکەی.

ئانین؛ ئینان: هێنان؛ هینان/ هەولێر.

- بانینا: بینهینابووایە؛ بیانهینابایە؛ بیانهینابا.

- بێ خێلی بانینا: بێ تارا بیانهێنابووایە.

- تیننە: دەهێننە؛ دەینە/ هەولێر.

- تیننە گوندێ مە: [دەهیننە گوندی مە؛ دەهیننە گوندەکەمان/ هەولێر]؛ دەهێننە لادێکەمان؛ ئەیهێننە لادێیەکەمان.

پەیابوون: دابەزین؛ هاتنەخوار.

پەیاکرن: دابەزاندن.

- پەیا دبە: دادەبەزێت؛ دێتە خوارەوە؛ دێتە خوارێ.

- پەیا دبن: دێنە خوار؛ دادەبەزن.

- پەیا بکرانا: دایانبەزاندبووایە؛ بیانهێنابووایە خوارێ.

گڤا؛ خودێگراڤی: ١. گوایە، ٢. ئانگۆ، یانی، یانێ.

بۆبەلیسک؛ بابەلیسک؛ بابەلیس؛ بابەلێس؛ بالەبیسک؛ تالیزۆک؛ باویزۆک: گەردەلوول؛ گەردەلوولە؛ گێژەلووکە؛ باگێژە.

- بۆبەلیسک ڕادبە و خێلییا وێیە ئال- گەڤەز دخە و ل کەندالێ نەوالا بنەتارا گوند وەر دکە: گەردەلوولەیێک هەڵدەکات و لە تارای

ئاڵـواڵای دەدات و لـە کەنداڵ و نەولـی بـن گونـددا شـۆڕی دەکاتـەوە.

دوڕوو: دووڕوو.

- گۆتنـا گۆتییـا: وەکـوو دەڵێـن؛ بـە قسـەی خەڵکـی.

- کوتە – کوت: گۆتە – گۆت؛ دووگە – دووگ.

مێر؛ پەیا: پیاو.

بەلەنگاز: بەستەزمان.

- ژ کوتـە – کوتـا خـەزێ مێـرێ وێیـی بەلەنـگاز داناڤـی بوویـە و جان دایە: مێردە بەسـتەزمانەکەی لەبـەر گۆتـە — گۆتـی خـەزێ بـە سـکی دا و گیانـی لـە دەسـت دا؛ [مێـردە بەسـتەزمانەکەی لەبـەر گۆتـە — گۆتـی خـەزێ بـە سـکی دا و گیانـی لـە دەسـت دا.]

داناڤـی؛ داناڤیکـرن: ١. بەسـکدان؛ بەزگـدان؛ دانـا ناڤـا خـوە: [دایـە هەناوییـەوە؛ خسـتیە ژوورەوە؛ خسـتیە نـاو هەناوییـەوە].

- نەبخێـر خـەزێ بهاتـا گونـدێ مـە: [بەخێـری گیانـی نـا؛ نـا بەخێری گیانی/ هەولێر] «ئەگەر» بهاتبایـە گوندەکەمـان.

- مالەکـە ئوسـا، کـو حەفتـێ جارەکـێ نەفـەرێ وێ مالـێ هەڤـدا نەکەتانـا و نەکرنـا شـەڕ، تونەبـوو: هیـچ ماڵێکـی وا نەبـوو کـە حەفتـەی جارێـک ئەندامەکانـی ئـەو ماڵـە نەکەوتبووانـە نـاو یـەک و نەیانکردبـووا شـەڕ.

دەو و دۆز؛ دەعوا و دۆز؛ ئاریشە؛ پرس؛ پرسگرێک؛ مەسـەلە: پرس؛ کێشـە و گرفت؛ دەعوا و کێشـە.

چەپ: چەپ؛ کەچ؛ خوار. ناڕاست.

- چـەپ زڤـری چـەپ گـەڕا؛ کـەچ گـەڕا؛ خـوار گـەڕا.

- ڕۆژا خـەزێ هـات – نەهـات، چەرخـا گونـدێ مـە چـەپ زڤـری: ئـەو ڕۆژەی خـەزێ هـات و نەهـات، چەرخـی گوندەکەمـان چـەپ گـەڕا.

هـەلا؛ هـێ؛ هێـژ؛ هێشـتا/ دهـۆک: هێشـتا؛ [هێشـتا؛ هێشـتان/ هەولێـر].

مەنی: بەهان؛ مەهانە؛ بیانوو.

عەیام: دەم؛ کات.

خستن: خستن.

دخست: دەخست؛ لێی دەدا.

دخە: دەخات.

گلیگەڕاندن: قسەگێڕانەوە.

- پێـڕا ژی گلـی دگەڕانـد: لەگـەڵ ئـەوەش قسـەی دەگێڕایـەوە.

بووخدان: بووختان؛ بوختان.

شەڕ و شلتاخ: شەڕ و شۆڕ.

وێران [ژێدەر]: وێران [چاوگ].

- دوێربوو: دەیوێرا.

- کێ دوێر بوو: کێ دەیوێرا.

- کـێ دوێربـوو کشـی مریشـکا خـەزێ بکـرا: کـێ دەیوێـرا کشـەی لـە مریشـکی خـەزێ بکردبـا.

دێمەک: واتە.

تسـی: وشـک؛ هیشـک [تەنیـا بـۆ نانـی وشـک دەگوترێـت]. نانێ تسـی: نانەوشـکە؛ نانـی وشـک.

واتـە خواردنـی نانـی وشـک بەبـێ هیـچ پێخۆرێـک.

نانـی بـێ پێخـۆر. [ئەگـەر دەربەسـی ئێشـی مـار و دووپشـکی/

قەناعەت ئەکەی بە نانی وشکی. «زاری»].

پۆز: لموز؛ لمۆز؛ لمبۆز.

- پۆزک: لموزکە؛ لموزۆکە؛ لمۆزکە.

- پـۆزکا کۆنـدەرە: لمـوزی پێـڵاو؛ سـەری پێـڵاو؛ نووکـی پێڵاو.

- پـۆزکا کۆنـدەرا تـە خـارە: لمـوز/ لمۆزکـەی پێڵاوەکـەت خـوارە.

- یانـێ ژی وێ ڕا بگوتـا: پـۆزکا کۆنـدەرا تـە خـارە: یـان پێـی بگوتبـا لمـوزی قۆندەرەکـەت خـوارە.

ناڤسەرە؛ دانعەمر: بەساڵداچوو؛ بەناوعومرداچوو؛ بەناوساڵداچوو.

- ئەگەر ژنەکە ناڤسەرە هولمەیی چەرخا گەڤەزە بکرا، سبەترێ ناڤێ ئەرزێ وێ جانکێ نە تەنێ ل گوند، لێ وێ ناڤا عێل و عەشیرێدا بەلا و سۆسرەت ببوویا: ئەگەر ژنێکی بەساڵداچوو لە چەرخا گەڤەزە تووڕە ببوایە، ئەوا سبەی ڕۆژێ ناوی شەرەف و ناموسی ئەو دۆستە نە تەنیا لە گوند، بەڵکوو لە ناو عێل و عەشیرەتدا بڵاو و سەیر و سەمەرە دەبوو.

هولمەیی: سەر هێرسبووی: تووڕە و تۆسن؛ تووڕە و توند.

بەلا دبێ: بڵاو دەبێتەوە.

کاتە؛ کادە: کادە.

- کاتە و هەولا؛ کاتە و حەولا؛ حەلەوی: کادە و حەلوا.

باشقە [تورکی]: بەجیا؛ جیاواز.

هەینەسە؛ هەر نەیسە [تورکی: نەیسە]: هەرچۆنێک بێ؛ بەهەرحاڵ؛ وەرحاسل؛ وەلحاسڵ.

دڤێ: ١. دەبێ؛ دەبێت؛ ئەبێ؛ ئەبێت؛ دەبی/ هەولێر. ٢. پێویستە.

- دڤێ بەری گشکا: دەبێ پێش هەموویان.

سبەترێ: سبەی ڕۆژێ. [سبەی ڕۆژێ پێ دەزانن کێ ڤڕێژی خۆپەسندە. «قورئانی پیرۆز، هەژار].

- سبەترێ ناڤێ ئەرزێ وێ جانکێ نە تەنێ ل گوند، لێ وێ ناڤا عێل و عەشیرێدا بەلا و سۆسرەت ببوویا: سبەی ڕۆژێ ناوی شەرەف و ناموسی ئەو دۆستە لە ناو گوند و عێل و عەشیرەتدا بڵاو و سەیر و سەمەرە دەبوو.

هێوەرزە: دەنگەدەنگ؛ شلۆقی؛ شپرزە.

- پرسا ددنە وێ: پرسیاری لێ دەکەن.

- چاڤێ سبێ ڕۆن نەدبوو: هێشتا بەری بەیانی ڕووناک نەدەبۆوە/ هێشتا بەری بەیانی ڕووناک نەدەبووەوە.

ئەرز؛ عەرز؛ ئابڕوو؛ ئاڤا ڕوو؛ شەرم؛ ئابڕوو؛ ناموس: شەرەف؛ ئابڕوو؛ ناموس؛ حەیا.

جانک؛ یار؛ دۆست: دۆست.

لەما ژی؛ لەوما ژی: هەر لەبەر ئەوەش؛ هەر لەبەر ئەمەش. لەبەر ئەوەش.: بۆیە؛ بۆیێ. [لەبەر هەندێ، لۆیێ/ هەولێر].

ترسانا: لە ترسانا؛ لە ترساندا.

هەدایی [عەرەبی: الهدیة]؛ خەلات؛ دیاری؛ پەروا: دیاری؛ خەڵات.

پار: بەش.

مەفا: دەرفەت؛ مەجال [عەرەبی: المجال].

- مەفا گشکا بڕی بوو: دەرفەتی بۆ کەس نەهێشتبوو.

- زارە – زار: زیڕەزیڕ.

- گوندی دەستێ وێدا زارە - زار بوون: لادێییەکان زیڕەزیڕیان بوو لە دەستی؛ لادێییەکان لە دەستی زیڕەزیڕیان بوو؛ خەڵکی ئاوایی لە دەستی ئەو زیڕەزیڕیان بوو.

بگۆتا: گۆتبا؛ گۆتبووا؛ گۆتبووایە.

- حەیا مێرا ژی نەوێربوو وێڕا بگۆتا: گولێ گرانتر: تا پیاویش نەیاندەوێرا لە گوڵی گرانتر پێ گوتبا؛

بال؛ نک؛ کن؛ جەم؛ لال؛ با؛ هنداف؛ هنداڤ؛ دەف؛ دەڤ؛ لالێ؛ ڕەخ؛ کێلەک: کن؛ لا؛ تەک.

گۆتن: گوتن؛ وتن.

- بگۆتا: بیگوتبا؛ بگوتبا؛ بیوتبا؛ بیوتبا؛ بیگوتبایە؛ [بیگۆتبایە؛ بیگۆتبا/ هەولێر].

- کورا کەتە بیرا تە!: لە کوێ کەوتە بیرت!

قەرف؛ قرف؛ یاری؛ حەنەک؛ تنازی؛ تڕانە؛ کێنج؛ میزاح؛ لاقردی؛ پێکەنۆک: گاڵتەپێکردن؛ یاری؛ قەشمەری.

تەڤشۆ: تەوشی.

- چەرخێ خە و تووژ کە: لە چەرخی بدات و تیژی بکات.

حەمشۆ؛ هەمشۆ: ناوی یەکێک لە کەسایەتییەکانی ناو چیرۆکەکەیە.

چەرخ: چورخ. ئامرازی چەقۆتیژکردن.

- چەرخا مە گەڤەزە بوویە: چەرخەکەمان خراپ بووەوە.

هلددە: هەڵدەگرێ.

کەوشەن: ١ - زەڤیێن گەنم، جەهـ، نیسک و هتد.: زەوی/ لە دەشتی هەولێر وشەی زەوی بەو عەردانە دەگۆترێ کە گەنم و جۆی تێدا دەچێنرێت. ٢ - کەوشەن: مەیدان، جهێ کرین و فرۆتنێ؛ بازاڕ؛ قاد؛ گۆڕەپان؛ مەیدان. ٣ - دەشت. ٤ - کەوشەن [لە ک. ناوەڕاستدا]: تخووب؛ تخووم؛ سنوور.

سەر - بەرات: سەر و سۆراخ. سۆراخ.

- نە سەر - بەراتێ خەزێ تێ کڤشێ، نە ژی یێ چێلەکێ: نە سەر و سۆراغی خەزێ دیارە و نە هی چێڵەکەی.

چرکاندن: جیڕکردنەوە.

- دچرکینە: دقرچینە: جیڕ دەکاتەوە، ددانێ خوە دچرکینە: ددانەکانی جیڕ دەکاتەوە. ددانەکانی خۆی جیڕ دەکاتەوە.

تڤدیر: تەگبیر؛ تەدبیر [عەرەبی: التدبیر].

تەلۆکە؛ تالوکە؛ تەلوکە [عەرەبی: التهلکة]: تالوکە.

جن؛ ژمەچێتر: جن؛ خێو؛ جنۆکە؛ جندۆکە؛ ئەجندە؛ عەجندە؛ لەمەچێتر.

- کو جنا چەرخا گەڤەزە خستیە: وەک جن بە چەرخی چەپگەڕ کەوتبێت.

زوور مایە؛ زرۆقە بوویە؛ شاش مایە، مات مایە: واقی وڕ ماوە؛ سەری سووڕ ماوە؛ سەری سووڕ مایە/ هەولێر.

- کەتە قامێ خوە: ڕاستەڕێ بوو. هاتەوە قایدەی خۆی.

ڕوودان؛ دێم: ڕوو؛ دەموچاو؛ ڕووخسار.

پێدا - پێدا: سەرتاپا؛ سەر تا پێ؛ لە تەوقی سەر هەتا بنی پێ.

ئار: ئارد.

- پێدا - پێدا عار دکە: سەرتاپا خۆی دەکاتە ئارد.

شەر؛ شار؛ دەسمال: شاڵ؛ دەسماڵ.

- شەرەکە گەڤەز ژ قوتییا ژنا خوە دەردخە: شاڵ/ دەسماڵێکی ناشیرین لە بوخچەی ژنەکەی دەردەخا/ دەردەهێنێ.

تەلاندن: ڕاکشان.

- خوە دتەلینە: ڕادەکشێ؛ [خۆی لە سەر عەرد ڕادەکێشێ]؛ خۆی درێژ دەکا.

هیڤەڕۆن؛ هەیڤەشەڤ؛ تاڤهەیڤ؛ تاڤهیڤ؛ هەیڤەڕۆن؛ [شەڤا کو هەیڤ/ هیڤ دیارە]: هەیوەشەو/ هەولێر؛ مانگەشەو.

بەش: ئەو چێڵەی کە نێوچەوانی سپییە یان هەر مەڕوماڵاتێک کە نێوچەوانی سپی بێت.

- بەشێ: ناوی [چێڵ]ـەکەی ناو چیرۆکەکەیە.

- تانا کراس و دەرپێ: تەنیا بە کراس و دەرپێ، بە تای کراس و دەرپێ. بە تاقە کراس و دەرپێیەک.

زراڤ: زراو.

قەتیان؛ قووتبوون: قووتبوون/ هەولێر؛ پسان؛ پچڕان.

- زراڤقەتی: زراوڕژاو؛ هەناوپساو.

*** ئەم چیرۆکە ڕاستەوخۆ لە چیرۆکنووسەکە وەرگیراوە..**

(ڕامان)